

Rezultatele săpăturilor arheologice de la Radovanu (jud. Călărași)

EUGEN COMȘA

Cercetarea complexului neolitic din faza de tranziție de la cultura Boian la cultura Gumelnița, din punctul „La Muscalu”, situat la capătul de vest al Văii Coadelor, de lângă localitatea Radovanu (jud. Călărași), a continuat și în 1980, în două sectoare: în cuprinsul așezării înalte și în zona necropolei.

În cadrul stațiunii, activitatea s-a concentrat asupra zonei de nord-est, unde se află vestigiile locuințelor de la baza nivelului 3 și cele din nivelul 4. Acestea din urmă au fost cercetate pe porțiuni mici de teren. S-a confirmat observația mai veche că prima comunitate din timpul fazei de tranziție, când s-a stabilit pe acest loc, a dat foc vegetației ceea ce a avut drept urmare formarea unei dungi subțiri, negricioase, pe toată întinderea așezării, deasupra stratului de humus străvechi. La baza nivelului 4 nu s-a găsit nici o locuință, până acum dezvelindu-se în cadrul acestui nivel numai câteva aglomerări mici de lipitură arsă. Pe suprafața așezării s-a delimitat peste tot nivelul 4, gros de 15—20 cm. Se pune întrebarea, nerezolvată încă, unde sînt locuințele corespunzătoare nivelului și dacă ele au fost de același tip cu cele din nivelurile 3—1 ale stațiunii. S-au studiat amănunțit resturile locuințelor din nivelul 3 și s-au strîns materiale numeroase și felurite.

Ocupațiile sînt cele documentate și în campaniile precedente, dar la observațiile mai vechi s-au adăugat unele constatări noi.

Cultivarea plantelor este atestată prin marea cantitate de paie din amestecul lipiturii, deși nu s-au găsit boabe de grâu sau mei carbonizate. În schimb, pe un bulgar de lipitură s-a observat întipărită urma, bine păstrată, a unui spic de grâu. Faptul că astfel de amprente sînt rare pe bulgării de lipitură arsă, pe care de regulă se văd numeroase urme de paie, ne face să presupunem că oglindește un obicei al acelei perioade — cum de altfel s-a postulat — de a se strînge mai întîi spikele de grâu și de-abia mai tîrziu de a secera paiele. Menționăm și constatarea că pe mai mulți bulgări de lipitură, descoperiți în diferite campanii de săpături, s-au găsit imprimate urme de frunze de copac.

Creșterea vitelor juca un rol de seamă în cadrul ocupațiilor locuitorilor așezării. Din analiza făcută pe teren tuturor oaselor și chiar așchiilor descoperite rezultă că predomină oasele de bovine,

cu precizarea că, de regulă, nu se găsesc oase lungi întregi, ci numai fragmente sau așchii, apoi vertebre, mandibule și dinți izolați. Oasele de ovicaprine și de porc sînt, proporțional, mai puține. Remarcăm că mandibulele de porc sînt atît de la indivizi tineri cît și de la indivizi adulți, dovadă că nu se făcea o sacrificare selectivă, după vîrstă.

S-au scos la iveală mai multe mandibule de cîine. Amintim, de asemenea, și o descoperire mai puțin obișnuită: pe o bucată de lipitură arsă s-a păstrat, imprimată, amprenta unei labe de cîine.

Peseuitul. Cu prilejul săpăturilor din 1980, s-au adunat numeroase oase de pește, mai cu seamă vertebre, cu diametrul de la mai puțin de 1 cm pînă la cîtiva cm, dar și plăcuțe, sau oase subțiri de la coaste. Toate acestea dovedesc că peștele era adesea folosit în alimentația comunității, deși așezarea se află la 6—7 km de Argeș și de bălțile Dunării.

Alte descoperiri atestă practicarea unor activități variate în cuprinsul așezării. Astfel, o fusaiolă masivă „în cruce” și o greutate rotundă de lut oglindesc practicarea **torsului** și **țesutului**.

Numărul uneltelor este relativ redus. Piese de silex s-au făcut, în principal, din silex de tip „balcanic”, alte tipuri de materie primă folosindu-se mai rar (sînt de menționat numai cîteva lame late și răzuitoare). S-au descoperit cîteva unelte din piatră șlefuită: o teslă, un toporaș plat de formă trapezoidală și un fragment dintr-un alt topor similar, mai mare. Sînt de semnalat cîteva unelte de os: un fel de dăltiță cu partea activă lată și arcuită, apoi o altă daltă, tot de os; cîteva împungătoare întregi și fragmentare de os, dintre care una este lungă și subțire. Din corn de cerb sînt executate două unelte mai mari. Una are partea activă lustruită puternic din cauza folosirii îndelungate și partea opusă cu două fațete, ca pentru fixarea unui mîner precum și un orificiu rotund. Cealaltă piesă are vîrf lat și ascuțit, iar spre muchie se păstrează o parte din marginea orificiului rotund. Unelte de corn vor fi servit ca săpăligi.

Ceramica. La modelarea vaselor s-a folosit numai pastă amestecată cu cioburi pisate mărunt. Sînt documentate, în procente diferite, trei categorii ceramice. Majoritatea fragmentelor

provin de la vase de *uz comun* cu pereții groși în formă de *borcan* cu corpul bombat, sau vase *piriforme*, ornamentate cu barbotină simplă ori cu virci regulate drepte, alteori arcuite, cu brîuri alveolare în relief și cu proeminente felurite. Cîteva fragmente de vase au decorul alcătuit din linii incizate subțiri, radiare. S-au descoperit și *capace* plate, cu marginea alveolată.

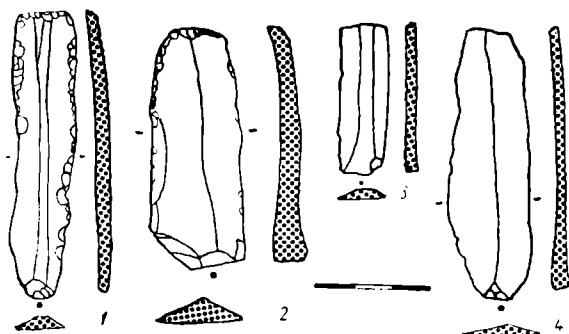

Fig. 1. Radovanu. Unelte de silex.

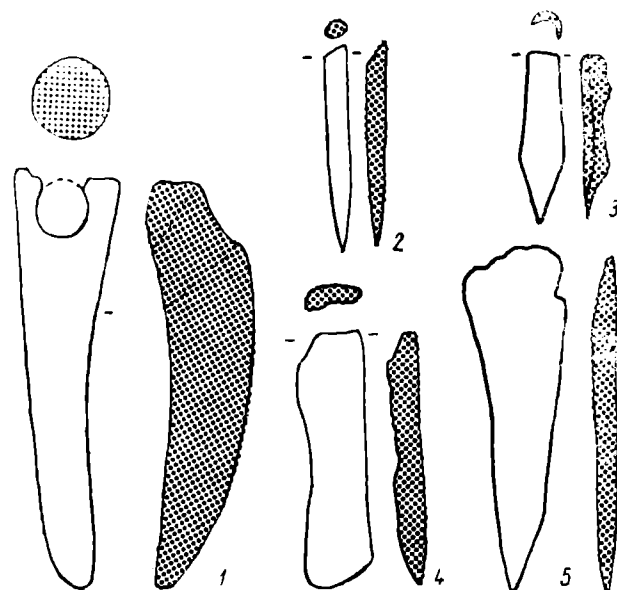

Fig. 2. Radovanu. Unelte de os și de corn.

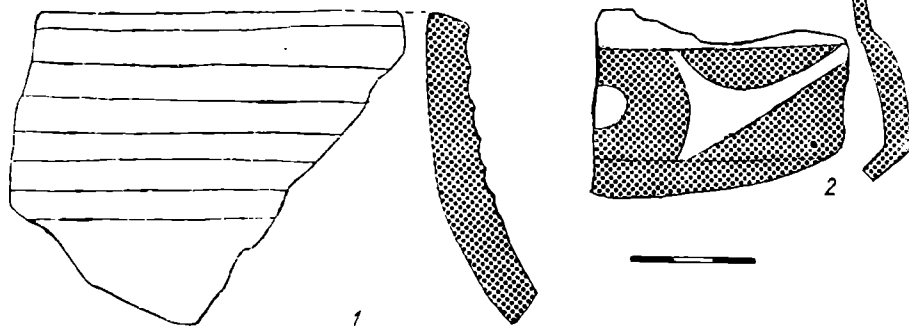

Fig. 3. Radovanu. Fragmente ceramice: 1 cu decor canelat; 2 cu decor excizat și în crustat cu materie albă.

Cea de a doua categorie ceramică este ilustrată de fragmente cu decor excizat. În majoritate ele aparțin unor vase mari cu corpul cilindric, cu prag (pînă la 2 cm lățime) în jurul gurii și prevăzute, sau nu, cu un picior înalt, cilindric. Decorul lor este alcătuit din suprafețe mari excizate și în crustate cu materie albă, mărginind benzi înguste sau mai late, cruțate, uneori în formă de „ferăstrău”. S-au găsit și fragmente de *capace* masive, cu partea inferioară scundă cilindrică și cea superioară în formă de calotă sferică, ornamentate tot prin excizie și prevăzute cu cite o apucătoare masivă.

A treia categorie este reprezentată prin vase din pastă fină, cu pereții subțiri, de obicei de culoare neagră. Avem în vedere mai ales un gen de *pahare*, cu partea superioară cilindrică iar cea inferioară puțin bombată, cu suprafața de culoare neagră sau cenușie, lustruită cu grijă. Ele au buza țesută în interior și vopsită cu ocră roșu, crud. Mai rare sînt *suporturile cilindrice* cu marginea lătită. Prin forma marginii ele se deosebesc de suporturile caracteristice descoperite în nivelurile superioare ale așezării de la Radovanu.

Cioburile cu decor pictat cu grafit sînt relativ rare. Pe unul din acestea remarcăm o serie de linii late și dese. Remarcăm și cîteva fragmente de vase din pastă fină, cu buza îngroșată, pe care nu le-am întîlnit în nivelurile superioare ale complexului.

Amintim și o descoperire cu semnificație particulară: un fragment dintr-un vas din pastă fină, care la exterior a fost ars, astfel încît o parte a lui să capete culoarea roșie și o altă parte, culoarea neagră. Este o metodă specifică de ardere a vaselor, din faza mijlocie a culturii Vinča. Fragmentul poate constitui un indiciu al unor contacte, sau cel puțin al unei influențe indirecte dinspre vest, dinspre aria culturii amintite.

Tot din lut ars este și o placă plată, de formă ovală, neornamentată. În cursul săpăturilor, în locuința nr. 3 a nivelului 3, sub dărîmăturile pereților, s-au dezvelit cîteva vase sparte pe loc, întregibile, și fragmentele unui suport paralelipipedic.

Nu s-a descoperit nici un obiect de aramă. O atenție deosebită s-a acordat resturilor de

locuințe din nivelul 3, dezvelindu-se bucățile mari de lipitură din pereții locuinței nr. 2. Fiind prăbușite într-o adâncitură de aproape 1 m, acestea s-au păstrat sub formă de fragmente de circa 50 cm diametru. Pe câteva din ele se păstrează urme de „zugrăveală” cu roșu închis. Pe două bucăți mici de lipitură s-a găsit fătuială vopsită cu roșu crud, pe care s-a aplicat un decor pictat cu culoare albă-gălbuie, sub formă de linii paralele de cițiva mm. Este pentru prima dată când în complexul neolitic de la Radovanu s-au descoperit porțiuni din fătuiala interiorului unei locuințe, fătuială cu decor pictat cu alb pe fond roșu. Mai mulți bulgări de lipitură arsă, din aceeași locuință, păstrau urme imprimate de fringhie groasă, cu care au fost legate grădelele din pereți. Pe o bucată de lipitură se observă urme de nuiete pe ambele fețe, verticale pe o parte și orizontale pe cealaltă.

Elemente nu tocmai comune se observă în cuprinsul locuinței nr. 3, din același nivel. Pe podeaua-platformă, lângă latura de est, se aflau resturi din soclul masiv al cuptorului. Lângă colțul de nord-vest al locuinței s-a dezvelit fătuiala mozaicată a unei vetre rotunde, cu partea din mijloc puțin bombată.

Lângă latura de nord a locuinței s-a trasat o suprafață și s-a realizat un profil. În dreptul mijlocului laturii s-a delimitat clar o groapă cu diametrul de 1,50 m și adâncimea de 1 m. Apreciem că groapa a fost folosită curînd după construirea locuinței, deoarece o margine a vetrei amintite s-a „prelins” puțin spre groapă. Ulterior, aceasta a fost astupată și deasupra ei s-a continuat platforma, dar lipitura în dreptul gropii are o structură și o culoare puțin deosebită față de rest. Groapa, care conține pământ de culoare cenușie, nu a fost încă golită.

Tot în locuința nr. 3, în jumătatea ei de nord, puțin la vest de axul lung, s-a observat o bucată de lipitură arsă, cu suprafața arcuită, ca și cum ar proveni dintr-o coloană. Piesa a fost ridicată. În secțiune ea are forma plan-convexă. Pe partea opusă arcuirii sînt imprimate urme de trunchiuri despicate. Credem că peisa a fost fixată ca o semicolană pe un perete.

Printre materialele ceramice se afla și o apucătoare fragmentară, în formă de căsuță. Acoperișul era redat în două ape, cu înclinare de 45°.

În cursul săpăturilor s-a scos la iveală o singură figurină feminină de lut ars, fragmentară, din care s-a păstrat numai corpul, fără cap, cu o porțiune de mină. Menționăm și un picior de vas sau de figurină, deformat de foc. Este partea de jos a piciorului, cu laba.

Săpăturile din cuprinsul nivelului 3 au dus și la o altă descoperire interesantă. În intervalul dintre locuințele nr. 1 și 2, la -0,90 m, sub nivelul celei din urmă s-a dezvelit un schelet de copil micuț, chircit pe partea stîngă, fără inventar.

În cadrul necropolei s-a găsit încă un schelet de adult, probabil de femeie bătrînă, tot în poziție chircită, pe partea stîngă, fără inventar.

După cum am arătat, așezarea în discuție datează din timpul fazei de tranziție la cultura Gumelnița, iar dacă ținem seama de elementele specifice menționate, complexul poate fi atribuit etapei Spanțov.

RÉSULTATS DES FOUILLES ARCHÉOLOGIQUES DE RADOVANU

RÉSUMÉ

À Radovanu on a continué d'étudier les restes des habitations, qui se trouvent à la base du niveau no 3. Une de ces habitations a eu les parois peintes avec des lignes blanches sur un fond rouge. Les boules du collage provenant de cette habitation portent sur le dos les estampages des cordes avec lesquelles ont été liées les branches aux pieux qui ont constitué le squelette des parois. Dans une autre habitation on a trouvé une demicollone en argile.

Entre les habitations no 1 et 2 du 3 ème niveau a été découvert le squelette d'un petit enfant (Infans I). Dans la nécropole néolithique a été trouvé encore un squelette appartenant probablement à une femme bien âgée, accroupi sur la partie gauche.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. Radovanu. Outils en silex.

Fig. 2. Radovanu. Outils en os et en corne.

Fig. 3. Radovanu. Fragments céramiques: 1 à décor cannelé; 2 à décor excisé et incrusté avec matière blanche.